

Н. Яркіна, доцент Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Спільні права інтелектуальної власності: їх виникнення та здійснення

При здійсненні та захисті інтелектуальних прав виникає чимало ситуацій, коли претендентами на належність виключних прав щодо одного інтелектуального продукту є декілька осіб. Відсутність у чинному законодавстві чіткого і детального регулювання відносин інтелектуальної власності кількох осіб на один об'єкт породжує у практиці цілий комплекс проблемних питань: вони стосуються правомірності виникнення спільних прав, визначення кола їх суб'єктів, змісту і сфери дії, порядку здійснення, умов розподілу винагороди. Окремі аспекти цих відносин розглядалися у працях С. Бутнік-Сіверського, В. Крижни, Ю. Мойсеєнко в контексті інших цивільно-правових відносин і спеціальних категорій права інтелектуальної власності. Виключно питанням множинності суб'єктів виключних прав були присвячені публікації Е. П. Гаврилова, А. І. Зирянова, В. Ка-стальського, які відбивають специфіку законодавства Російської Федерації. Разом з тим для правильного вирішення окреслених питань має бути проведений предметний аналіз чинного законодавства України, досліджено теоретичні аспекти виникнення та здійснення спільних інтелектуальних прав. У цій статті ставиться за мету розкрити сутність спільних прав інтелектуальної власності, відмежувати їх від інших відносин із множинністю суб'єктів однакових за змістом інтелектуальних прав; визначити підстави їх виникнення, способи регламентації порядку здійснення, особливості спільного здійснення, внести пропозиції щодо деталізації правового регулювання даних відносин та надати практичні рекомендації для правозастосовної діяльності.

Загальні засади регулювання прав інтелектуальної власності, які виникають у двох чи декількох осіб, визначені ст. 428 Цивільного кодексу України (далі — ЦК), яка передбачає, що вони можуть здійснюватися за договором між особами, а у разі його відсутності здійснюється спільно. Положення спеціального законодавства допускають виникнення спільних прав практично щодо всіх об'єктів інтелектуальної власності. Винятком є комерційне найменування, призначення якого полягає в тому, щоб індивідуалізувати особу і не допустити змішування суб'єктів у певній сфері діяльності.

Для правильної кваліфікації відносин спільних прав інтелектуальної власності слід виходити з того, що, по-перше, такими можуть бути лише майнові права, оскільки немайнові тісно пов'язані з особою і є невід'ємними. По-друге, *визначальною умовою їх первісного виникнення* є спільна для двох чи декількох осіб підстава, а саме — той юридичний факт, учасниками якого вони одночасно і спільно виступали. В іншому разі права, хоча і можуть бути тотожними за своїм об'єктом і змістом, але спільними не є. Так, не вважаються спільними володільцями інтелектуальних прав особи, які набули їх відносно одного об'єкта, але на підставі окремих невиключних ліцензій з однаковим обсягом правонаступництва. Не є співволодільцями патентовласник і особа, що користується правом попереднього користувача стосовно того ж винаходу (корисної моделі). Виробники, які зареєстрували права на використання однакового кваліфікованого зазначення походження товару, незалежно один від одного здійснюють тотожні за своїм змістом інтелектуальні права і не вважаються спільними володільцями.

Узагальнюючи положення різних інститутів цивільного права, а також практичний досвід формування відносин у сфері інтелектуальної власності, слід виділити такі **підстави виникнення спільних прав інтелектуальної власності**.

1) *Спільна творча праця зі створення об'єкта інтелектуальної власності*, обов'язковим критерієм якої є особисті творчі зусилля кожного зі створювачів. Будь-яка інша допомога (технічна, організаційна, матеріальна, фінансова), сприяння у створенні чи оформленні об'єкта не призводять до виникнення спільних інтелектуальних прав (ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права»; ст. 8 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»).

Для тих об'єктів, правова охорона яких пов'язується з їх обов'язковою державною реєстрацією, крім факту спільного створення необхідне також спільне оформлення прав на нього шляхом подачі заявки до Державного департаменту інтелектуальної власності України. Отриманий внаслідок цього охоронний документ зазначатиме імена співволодільців прав (ст. 8 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ст. 7 Закону «Про охорону прав на промислові зразки»; ст. 6 Закону «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»; ст. 16 Закону «Про охорону прав на сорти рослин»). У результаті здійснення цієї підстави у співволодільців виникає увесь комплекс особистих немайнових та майнових прав, передбачений законом.

2) *Набуття спільно декількома особами майнових прав за договором про розпорядження майновими інтелектуальними правами* (глава 75 ЦК). За участі на стороні набувача або ліцензіата двох чи декількох осіб вони стають їх співволодільцями в обсязі, визначеному предметом договору. У певних випадках останній одночасно може виступати джерелом регулювання взаємовідносин співволодільців щодо порядку здійснення спільних прав. Так при укладанні ліцензійного договору із визначенням строку, меж та сфери використання ліцензіар заінтересований у контролі за дотриманням цих умов, отже, порядок спільного використання має бути йому відомий і достатньо конкретно врегульований у ліцензійному договорі. Проте при передачі (відчуженні) інтелектуальних прав, коли відбувається остаточна зміна їх монопольного суб'єкта, все ж таки більш зручним способом визначення порядку спільного здійснення прав є укладення окремого договору між набувачами.

3) *Спільна подача заявки і одержання патенту правонаступника-ми винахідника, автора промислового зразка, автора сорту, автора топографії ІМС чи роботодавця*. Спеціальне законодавство передбачає право правонаступника автора чи роботодавця подати заявку на реєстрацію охоронюваного об'єкта та отримання охоронного документа (ст. 10 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ст. 9 Закону «Про охорону прав на промислові зразки»; статті 6, 7 Закону «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»; ст. 18 Закону «Про охорону прав на сорти рослин»). Множинність таких правонаступників може з'явитися внаслідок укладення договору декількома набувачами, спадкування відповідного права, поділу юридичної особи — роботодавця, що мала право на подачу заявки, тощо. У такому випадку у заявці на видачу охоронного документа зазначаються відомості про винахідника(ів) чи автора(ів) та заявників¹. Власниками виданого патенту (деклараційного патенту) чи свідоцтва стають заявники, які набувають спільних майнових прав на використання зареєстрованого об'єкта інтелектуальної власності. Особисті

¹ Див.: Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель : Наказ МОН України від 22.01.2001 р. № 22 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 9. – Ст. 386; Правила складання та подання заявки на промисловий зразок : Наказ МОН України від 18.02.2002 р. № 110 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 11. – Ст. 531; Про затвердження Правил складання та подання заявки на сорт рослин : Наказ Мінагрополітики України від 26.04.2007 р. № 287 // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 41. – Ст. 1643; Про затвердження Правил складання, подання та розгляду заявки на реєстрацію топографії інтегральної мікросхеми : Наказ МОН України від 18.04.2002 р. № 260 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 19. – Ст. 966.

немайнові права зберігаються за винахідником чи автором промислового зразка, сорту рослин, топографії інтегральної мікросхеми.

4) *Створення службових об'єктів, а також об'єктів на замовлення* призводить до виникнення спільних прав для працівника, який створив об'єкт, і юридичної або фізичної особи, де або у якої він працює (ст. 429 ЦК), та для створювача і замовника створеного об'єкта (ст. 430 ЦК) за відсутності домовленості про будь-який інший розподіл прав. Об'єкт вважається створеним у зв'язку з виконанням трудових (службових) обов'язків, якщо ця творча діяльність є трудовою функцією особи, яка визначається посадою, спеціальністю, кваліфікацією працівника і окреслена трудовим і колективним договором, тарифно-кваліфікаційними характеристиками посад, інструкціями¹. Створення інтелектуального продукту на замовлення має місце, коли створювач не зв'язаний трудовою угодою із замовником, а предметом їх зустрічних зобов'язань є створення у визначений строк певного інтелектуального продукту із обумовленими характеристиками та передача його для використання замовнику. Загальне правило про спільність майнових прав зазначених суб'єктів може бути змінено за згодою сторін (трудо-вим, ліцензійним або договором про створення об'єкта за замовленням), причому їх розсуд у питанні розподілу майнових прав законодавством не обмежується.

5) *Набуття майнових інтелектуальних прав на підставі спадкування декількома спадкоємцями*. На підставі спадкування до правонаступників переходять лише майнові права. Особисті немайнові права, які нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, не спадкуються (ст. 1219 ЦК).

Питання характеру деяких інтелектуальних прав дискутується у науці з огляду на різне тлумачення їх змісту та призначення². У свою чергу це може відбитися на неоднозначних підходах до їх спадкування. При вирішенні цього питання передусім необхідно виходити із законодавчих положень про те, чи віднесені окремі права до переліку майнових, чи ні; чи передбачені вони саме як право автора (тобто фізичної особи — творця), отже, є невідчужуваними, чи як право

¹ Див.: Крижна В. Патентовласники за чинним законодавством України / В. Крижна // Інтелектуальна власність. – 1999. – № 2. – С. 10.

² Детальніше про характер права участі у реалізації проєктів творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва, права слідування та права доступу до твору образотворчого мистецтва див.: Бутнік-Сіверський С. Майнові авторські права як об'єкт спадкування / С. Бутнік-Сіверський // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – № 3. – С. 3–12.

суб'єкта авторського права (іншої особи, що має авторське право); чи передбачена прямо в законі можливість їх спадкування, чи ні. Слід враховувати також і рекомендації вищих судових інстанцій. Так, Пленум Верховного Суду України виходить з того, що право на оформлення винаходу, корисної моделі слід вважати майновим правом, яке підлягає спадкуванню¹.

Умовою переходу інтелектуальних прав у складі спадщини є їх чинність на момент смерті спадкодавця. При оформленні спадкових прав інформація про об'єкти і належність прав на них спадкодавцеві на момент відкриття спадщини має бути підтверджена відповідними документами. Для їх одержання нотаріус подає запити до Державного департаменту інтелектуальної власності щодо відомостей Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір (для встановлення факту реєстрації права спадкодавцем) та Державного реєстру договорів, які стосуються прав автора на твір (для встановлення наявності чи відсутності факту передачі майнових прав на зареєстрований твір іншим особам)². Щодо творів, які не були добровільно зареєстровані суб'єктом авторських прав, то оформлення спадкових прав на них вважається проблематичним через складність отримання нотаріусом формального документа, необхідного для опису майнових прав і включення їх до свідоцтва про право на спадщину³. Разом з тим відсутність у свідоцтві про право на спадщину зазначення майнових прав на авторські твори не може бути перешкодою для їх здійснення спадкоємцями, які прийняли спадщину. З огляду на універсальний характер акта прийняття спадщини майнові права на твори переходять до спадкоємців разом з іншим спадковим майном і на підставі ч. 5 ст. 1268 ЦК вважаються належними спадкоємцю з момен-

¹ Див.: Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 № 7 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2008. – № 6. – С. 14.

² Див.: Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя [Електронний ресурс]: затверджені Департаментом нотаріату та реєстрації адвокатських об'єднань Міністерства юстиції України, схвалені Науково-експертною радою з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України 29.01.2009 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

³ Див.: Мойсеєнко Ю. Про питання спадкування майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти права інтелектуальної власності / Ю. Мойсеєнко // Новий Цивільний кодекс України: проблемні питання застосування: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Впровадження нового Цивільного кодексу в Україні», 14–15 лют. 2008 р., м. Київ. – К., 2008. – С. 110–111.

ту відкриття спадщини. Принцип презумпції авторства не вимагає підтвердження авторських прав правовстановлювальними документами. У разі ж виникнення спору щодо належності чи реалізації інтелектуальних прав спадкоємцями, доведення факту володіння ними має відбуватися через встановлення фактів їх виникнення і належності спадкодавцеві на момент відкриття спадщини та прийняття спадщини спадкоємцями.

Оформлення спадкових прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку потребує підтвердження їх належності спадкодавцю випискою з відповідного Державного реєстру¹. Після видачі свідоцтва про право на спадщину останнє є підставою для внесення відомостей до Державного реєстру про зміну власника свідоцтва.

Згідно з вимогами ст. 1218 ЦК спадкуються лише ті права, які не припинилися зі смертю правоволодільця. Майже всі майнові права інтелектуальної власності зберігають свою чинність після смерті особи, яка ними володіла, якщо строк їх дії, визначений законодавством, не сплив. Отже спадкоємцям та їх правонаступникам вони належатимуть в межах строків їх чинності. Разом з тим є такі майнові права, які за своєю специфікою та призначенням можуть бути здійснені лише автором, тому їх спадкування є неможливим. Так, право доступу до творів образотворчого мистецтва надане саме авторові, а не будь-якому суб'єкту авторських прав (ст. 26 Закону «Про авторське право і суміжні права»), отже, на підставі закону воно припиняється зі смертю автора і до його спадкоємців не переходить. Деякі права виникають у спадкоємців із певними законодавчими обмеженнями їх здійснення. Так, право слідування щодо оригіналу художнього твору (в т. ч. твору образотворчого мистецтва), а також оригіналу рукопису літературного твору, яке неодноразово впродовж строку охорони може переходити у спадщину, закріплене як невідчужуване (ст. 27 Закону «Про авторське право і суміжні права»; ст. 448 ЦК). Тому спадкоємці можуть реалізовувати його самостійно, проте не вправі передавати на користь іншої особи.

Спадкоємці спадкують майно спадкодавця у частках (ст. 1278 ЦК). Цивільний кодекс не містить спеціальних положень про спадкування майнових інтелектуальних прав та їх поділ між спадкоємцями. Тому закономірно постає питання про можливість визначення часток

¹ Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів та послуг; Державний реєстр патентів України на промислові зразки; Державний реєстр патентів України на винаходи; Державний реєстр деклараційних патентів України на корисні моделі.

спадкоємців у майнових правах інтелектуальної власності, що спадкуються. Вченими неодноразово висловлювалася думка, що виключні інтелектуальні права є неподільними і тому визначення часток у цих правах є неприпустимим, а питання може стояти лише про визначення часток у доходах від використання об'єкта інтелектуальної власності¹. У науці існує також інша позиція — про можливість застосування до відносин спільного володіння інтелектуальними правами за аналогією положень законодавства про спільну часткову власність². Але допустимість такої аналогії та її доцільність видається сумнівною з огляду на різні об'єкти речових відносин та відносин інтелектуальної власності та різні режими їх правового регулювання. З цього приводу цілком обґрунтованою видається позиція Верховного Суду РФ, згідно з якою при спадкуванні декількома спадкоємцями за законом чи за заповітом авторських чи суміжних прав без визначення конкретних об'єктів, що спадкуються кожним із них, у спадкоємців виникає обсяг правомочностей на використання, аналогічний тому, що виникає при неподільному співавторстві. Права, що перейшли до спадкоємців, становлять неподільне ціле. А винагорода за використання має розподілятися відповідно до спадкових часток³.

Таким чином, слід зробити висновок про те, що виключні майнові права інтелектуальної власності спадкуються всіма спадкоємцями без поділу їх на частки, отже, їх здійснення відбуватиметься спільно. При спадкуванні права вимоги померлого правоволодільця щодо встановленої договором винагорода (платежів) за використання інтелектуального продукту, до кожного зі спадкоємців переходить право на отримання частини грошових виплат відповідно частці у спадщині.

Як зазначалося раніше, первісне виникнення спільних прав інтелектуальної власності щодо певного об'єкта може відбутися лише внаслідок спільної для співволодільців підстави. Проте подальше

¹ Див.: Шершеневич Г. Ф. Авторское право на литературные произведения / Г. Ф. Шершеневич. – Казань, 1891. – С. 136; Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации : учебник. – Изд. 2-е, перераб. и доп. / А. П. Сергеев. – М., 1999. – С. 181–182; Кастальский В. Совместное обладание исключительным правом / В. Кастальский // Хозяйство и право. – 2008. – № 4. – С. 104.

² Див.: Гаврилов Э. П. Исключительное право, принадлежащее нескольким лицам / Э. П. Гаврилов // Хозяйство и право. – 2009. – № 3. – С. 59.

³ О вопросах, возникших у судов при рассмотрении гражданских дел, связанных с применением законодательства об авторском праве и смежных правах [Электронный ресурс] : Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 19 июня 2006 № 15. – Режим доступа : <http://www legis.ru/misc/doc/4533/>

правонаступництво зі зміною суб'єктного складу в рамках існуючих відносин спільних інтелектуальних прав можливе внаслідок посднання різних підстав, окремих для кожного суб'єкта. Подібна ситуація, наприклад, складається при спадкуванні майнових авторських прав одного зі співавторів. Спадкоємці вступають в існуючі відносини спільних інтелектуальних прав щодо певного твору з відповідним правонаступництвом, у тому числі і щодо порядку здійснення спільних прав, встановленого укладеним за життя співавтора договором (за винятком прав і обов'язків, що мають особистий характер).

Відповідно до ст. 428 ЦК здійснення спільних прав інтелектуальної власності може відбуватися за договором між співволодільцями, але його наявність законом не вимагається. Як правило, на мотиви його укладення впливають підстави виникнення спільних прав. Вважається, що при співавторстві на твір або винахід домовленість між співавторами завжди існує чи то в усній, чи то в письмовій формі¹. Договір, що укладається між співволодільцями інтелектуальних прав, має бути спрямований на визначення узгодженого порядку їх здійснення і пов'язані з ним права, обов'язки і відповідальність сторін. Він також може передбачати наміри сторін і порядок спільних дій, спрямованих на створення об'єкта в майбутньому. Майновий характер спільних інтелектуальних прав не заважає включенню у договір умов про здійснення кожним зі співволодільців своїх немайнових прав, оскільки це відбиватиметься і на реалізації майнових правомочностей. Зокрема, може бути передбачений спосіб позначення імен при використанні, визначено назву винаходу чи корисної моделі, в тому числі шляхом присвоєння імені винахідників чи одного з них. Проте такий договір не може обмежувати немайнові права або містити відмову від них.

З огляду на призначення договору про здійснення спільних прав, у ньому має бути визначений порядок використання об'єкта інтелектуальної власності та розпоряджання майновими правами. Неврегульованість чинним законодавством змісту такого договору залишає на розсуд сторін як коло питань спільного здійснення прав, так і правила їх вирішення. Зазвичай необхідним і доцільним є внесення до нього умов про спосіб прийняття рішення щодо розпоряджання майновими правами, про способи майбутнього використання об'єкта і пов'язані з цим обов'язки кожної зі сторін, про розподіл доходів від використання або плати, одержаної від відчуження прав, умови про

¹ Див.: Право інтелектуальної власності : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. А. Підопригоро, О. Д. Святоцького. – К., 2002. – С. 190.

розподіл витрат, пов'язаних з об'єктом інтелектуальної власності (зокрема, на одержання охоронних документів, на сплату щорічних платежів за підтримання їх дії, на впровадження запатентованого об'єкта, на судовий захист порушених прав), умов про представництво інтересів співволодільців одним із них чи третьою особою інші.

У разі якщо договору між співволодільцями інтелектуальних прав не укладено, вони мають **здійснюватися спільно**, що означає — за згодою кожного. Особливості здійснення спільних майнових прав щодо окремих об'єктів передбачаються спеціальним законодавством. Так, стосовно винаходів, корисних моделей, промислових зразків, патент на які належить кільком особам, здійснення *використання*, за відсутності угоди між ними, дозволяється кожному із власників патенту на власний розсуд. Використанням слід вважати власні активні дії патентовласника, визначені законом і спрямовані на впровадження об'єкта, введення його в цивільний оборот. Навпаки, *розпорядження* майновими правами (передача прав чи видача ліцензії на використання) кожним із патентовласників самостійно без згоди інших не допускається (ст. 28 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ст. 20 Закону «Про охорону прав на промислові зразки»). Аналогічні правила передбачені щодо торговельної марки (ч. 3 ст. 16 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг») і топографії інтегральної мікросхеми (ч. 4 ст. 16 Закону «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»).

Здійснення спільних інтелектуальних прав щодо авторських творів регулюється на загальних засадах, визначених ст. 428 ЦК. Спеціальні положення (ст. 13 Закону «Про авторське право і суміжні права») поширюють свою дію лише на відносини між співавторами і, не відступаючи від загальних принципів, передбачають належність права опублікування та іншого використання твору в цілому всім співавторам. Проте специфіка регулювання пов'язується з видом співавторства. Для неподільного співавторства з метою запобігання зловживанням з боку окремих співавторів передбачене обмеження щодо безпідставної відмови будь-кого з них у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору. Подільне співавторство передбачає вирішення авторами питання про використання своїх частин самостійно, якщо це прямо не заборонено домовленістю між ними. Всі інші особливості відносин співавторства можуть врегулюватися договором.

Суттєвою прогалиною законодавства є відсутність положень про наслідки порушень вимог про спільне розпорядження правами.

Це може призвести до негативної невизначеності відносин, коли жодна з осіб, які претендують на належність інтелектуальних прав, не зможе захистити їх у судовому порядку. Прикладом такої ситуації може служити судовий спір, що виник між відомими в українському шоу-бізнесі авторами, виконавцем та користувачами музичної продукції¹. Причиною стала неузгоджена між співавторами передача прав на музичний твір — спочатку двома з трьох авторів на користь одного набувача, а потім третім автором на користь іншого набувача. Після того як другий набувач розпочав використання, перший набувач звернувся з позовом про порушення авторських прав. Не удаючись до деталей взаємовідносин учасників спору, слід констатувати, що дійсність прав і позивача, і відповідача виглядає досить сумнівно, що ускладнює їх реалізацію, хоча формально немає підстав вважати їх недійсними. Вищим господарським судом України з посиланням на презумпцію правомірності правочину (ст. 204 ЦК) було зазначено, що факт належності авторського права на твір, створений у співавторстві, всім співавторам (в умовах, коли договір між ними про порядок здійснення прав відсутній) не свідчить про нікчемність правочину з подальшою передачею прав на твір одним (декількома, але не всіма) з авторів іншим особам, а судові рішення про їх недійсність відсутні. Таким чином, суд визнав права позивача (першого набувача) на захист, але не визнав дії відповідача (другого набувача) неправомірними.

Отже, склалася абсурдна ситуація, коли виключні майнові права в повному обсязі начебто належать двом суб'єктам — набувачам, а відтак кожен із них вправі забороняти використання третім особам, включаючи іншого набувача. Проте право одного набувача проти іншого є нездійсненим. У науці ж усталеною є думка, що стосовно одного об'єкта інтелектуальної власності діє лише одне виключне право². Тому даний приклад приводить до висновку, що вкрай необхідним є встановлення у ЦК нікчемності договорів про передачу інтелектуальних прав, укладених одним з їх співволодільців без згоди інших, якщо повноваження на його укладення не були йому передані і не впливають із договору про спільне здійснення прав.

Важливим питанням, яке завжди постає у відносинах співволодільців інтелектуальних прав, але не регулюється законодавчо, є розподіл одер-

¹ Про стягнення компенсації за порушення виключних майнових авторських прав [Електронний ресурс] : Постанова Вищого господарського суду від 21.04.2009 № 20/194 – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

² Кастальский В. Совместное обладание исключительным правом / В. Кастальский // Хозяйство и право. – 2008. – № 4. – С. 97.

жаних доходів від використання чи відчуження прав. Враховуючи неподільність виключних прав та обов'язковість згоди кожного співволодільця на їх здійснення (що, по суті, означає рівноцінні можливості вирішувати долю об'єкта), слід визнати право кожного на отримання рівних часток у доходах від спільного здійснення інтелектуальних прав (зокрема розпоряджання ними), якщо інший порядок їх розподілу не встановлено домовленістю між співволодільцями. Відповідне універсальне для всіх об'єктів правило слід закріпити у ст. 428 ЦК. Винятком мають стати випадки, коли закон дозволяє самостійне здійснення прав на спільний об'єкт (наприклад, щодо самостійного використання запатентованого об'єкта). У такому разі право на одержаня доходу чи винагороди має особа, яка здійснила використання.

Важливим питанням здійснення інтелектуальних прав на спільний об'єкт є їх захист. Виходячи з концепції самостійності права на захист будь-якого цивільного права, втіленої у ст. 15 ЦК, необхідно визнати за кожним співволодільцем нічим не обмежену можливість самостійно приймати рішення про здійснення захисту порушених прав, самостійно звертатися до суду і обирати відповідний спосіб захисту. Будь-які домовленості про позбавлення цього права є нікчемними як такі, що обмежують правоздатність особи. Разом з тим відшкодування за порушення інтелектуальних прав має бути обґрунтоване тією шкодою, що спричинена майновим правам співволодільця, який звернувся за захистом.

Викладене дає підстави зробити висновок про необхідність доповнити регулювання відносин спільних прав інтелектуальної власності шляхом включення до ст. 428 ЦК загальних положень про підстави виникнення прав інтелектуальної власності декількох осіб на один об'єкт; про спадкування виключних майнових прав інтелектуальної власності без поділу їх на частки та спільне здійснення спадкоємцями; про нікчемність договорів про передачу інтелектуальних прав, укладених одним з їх співволодільців без згоди інших, якщо повноваження на його укладення не були йому передані і не впливають із договору про спільне здійснення прав; про право кожного зі співволодільців отримувати рівні частки від доходу чи винагороди, одержаних у результаті спільного здійснення ними інтелектуальних прав, якщо інший їх розподіл не встановлено домовленістю між ними; про право кожного зі співволодільців самостійно звертатися до суду за захистом порушених прав.

Окремого детального регулювання потребують договірні відносини, що можуть виникати між співволодільцями стосовно спільного об'єкта їх інтелектуальних прав. Пов'язані з цим проблеми можуть стати предметом подальших наукових досліджень.